

Odrednice interesa studenata za društveno korisno učenje

Determinants of students' interest in service learning

Koraljka Modić Stanke

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
kmstanke@ffzg.hr*

Vanja Putarek

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
vputarek@ffzg.hr*

Sažetak

Društveno korisno učenje (DKU) je nastavna metoda koja studentima omogućuje da primjenjuju znanja i vještine stečene kroz studij te obogaćuju proces usvajanja znanja radeći u timu na razvoju projekta kojim se rješava neki konkretan društveni problem. Kao takvo, društveno korisno učenje blisko je trendovima suvremenog obrazovanja koji ističu važnost kritičkog mišljenja i praktičnog iskustva u obrazovanju. S obzirom na veliki potencijal društveno korisnog učenja, važno je provesti istraživanja kojima će se ispitati različite odrednice i aspekti društveno korisnog učenja. Stoga je cilj ovog istraživanja bio provjeriti postoji li među studentima interes za društveno korisno učenje i postoje li razlike u tom interesu s obzirom na sociodemografske varijable, poznatost i iskustvo društveno korisnog učenja te psihološke varijable. Istraživanje je provedeno na studentima Sveučilišta u Zagrebu ($N = 252$) on-line upitnikom koji se sastojao od sociodemografskih pitanja i pitanja vezanih uz društveno korisno učenje, Upitnika civilne odgovornosti i Skale opće samoefikasnosti. Dobiveno je da većina studenata ima interes za upis kolegija s komponentom DKU. Nadalje, studenti koji su prethodno čuli za ovu nastavnu metodu te oni koji imaju iskustvo volontiranja više su zainteresirani za upis izbornog kolegija s komponentom DKU. Konačno, studenti koji imaju veću specifičnu samoefikasnost vezanu uz DKU i veću civilnu odgovornost imaju i veći interes za upis izbornog kolegija s komponentom DKU. S obzirom na postojeći deficit ponude ovakvih kolegija u Republici Hrvatskoj, ovi rezultati sugeriraju potrebu povećanja ponude kako izbornih tako i obaveznih kolegija s uključenom DKU komponentom u svrhu povećanja izlaznih kompetencija studenata za tržište rada.

Ključne riječi: civilna odgovornost, društveno korisno učenje, iskustvo, samoefikasnost, studenti

Abstract

Service learning (SL) is a teaching method that enables students to apply academic knowledge and skills and also to enrich the process of acquiring knowledge by teamwork on developing a project that solves a specific social problem. As such, SL is closely associated with the trends of modern education, which emphasize the importance of critical thinking and practical experience in education. Considering the great potential of SL, it is important to conduct research that will examine various determinants and aspects of SL. Therefore, the aim of this study was to examine students' interest in SL and possible differences in this interest in

relation to the socio-demographic variables, familiarity and experience in SL and psychological variables. The research was conducted on the students of the University of Zagreb ($N=252$) using the on-line questionnaire, which consisted of sociodemographic questions, items related to SL, Civil responsibility Questionnaire and The General Self-efficacy Scale. The results showed that most students are interested in the enrolment in the SL course. Furthermore, students who previously heard of SL and those that volunteered somewhere were more interested in the enrolment in the SL course. Finally, students who had greater specific self-efficacy and greater civil responsibility also had greater interest in the enrolment in the SL course. Given the existing deficit of SL courses in the Republic of Croatia, these results suggest the need to increase the number of elective and obligatory courses that include SL in order to improve the qualifications of students for the labor market.

Keywords: civic responsibility, service learning, experience, self-efficacy, students

1. Uvod

Što mislite, koji način poučavanja studente bolje priprema za budućnost – pasivno slušanje izlaganja nastavnika ili aktivno i ravnopravno sudjelovanje u procesu učenja? Prvi se oblik poučavanja veže uz tradicionalan pristup – djelotvoran u prenošenju informacija no nešto manje koristan za poticanje studenata na istraživanje, kreativno razmišljanje i rješavanje problema, kritičko osvrtanje, izražavanje mišljenja, promjenu stavova te povezivanje teorije i prakse – na što se u posljednje vrijeme stavlja naglasak kada govorimo o stjecanju kompetencija u sklopu odgojno-obrazovnog procesa (APA, 1997). U Republici Hrvatskoj se opaža sve veći trend prihvaćanja suvremenog pristupa poučavanju - koji učenika stavlja u središte procesa obrazovanja i od njega traži da preuzme odgovornost za stjecanje vlastitih kompetencija. Pa ipak, zbog postojećeg raskoraka između suvremenih teorijskih pristupa, reformnih tendencija i nastavne prakse, spremnost odgojno-obrazovnog sustava da prepusti odgovornost učenicima za vlastito učenje još uvijek je nedovoljna (Tot, 2010).

U Republici Hrvatskoj su studenti često pasivni akteri nastavnog procesa – slušaju predavanja, odlaze na seminare/vježbe, odrade kolokvije i ispite – u mnogim slučajevima ne vidjevši jasnu svrhu čemu taj predmet uopće služi. Na tom tragu nalaze se i rezultati nacionalnog istraživanja o zadovoljstvu studenata studijskim programima i spremnosti za tržište rada (Mrnjavac i Pivac, 2015), koji pokazuju da studenti za većinu kompetencija smatraju da studij nedovoljno doprinosi njihovu razvoju, kao i da su stručno znanje i vještine bitno značajnije za dobivanje željenog posla, nego što je sam naziv studija i smjera koji studiraju. U spomenutom istraživanju se, također, pokazalo da studenti smatraju da su vlastite osobine i sposobnosti te prethodno radno iskustvo, baš kao i preporuke i prethodni kontakti s poslodavcem, također, značajni za uspjeh na budućem tržištu rada. Zanimljivo je da se pritom studenti tijekom studija ponašaju kontradiktorno – većina ih se dodatno ne obrazuje niti ciljano preuzima volonterske poslove i radnu praksu na kojoj bi stekli potrebna znanja, kontakte i reference. Moguće je da bi do porasta u njihovoj aktivnosti dovela veća ponuda kolegija koji bi u svojoj izvedbi neizostavno uključivali maksimalno aktivno uključivanje studenata.

Društveno korisno učenje (eng. Service learning) je nastavna metoda koja studentima različitih studija omogućuje da kroz timski rad - radeći na razvoju i provedbi projekta kojim se rješava konkretan društveni problem - primjenjuju i pospješuju znanja i vještine stečene kroz studij, dodatno usvajaju nova znanja i vještine potrebne za buduće tržište rada te ostvaruju iskustvo i kontakte važne za njihovu buduću karijeru (Mikelić Preradović, 2009).

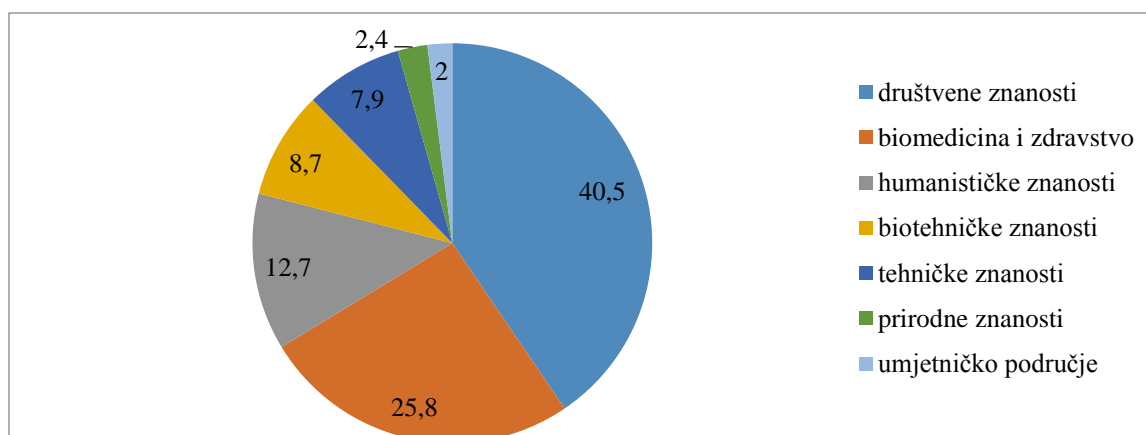
Iako se može provoditi na različitim razinama odgojno-obrazovnog procesa (od osnovne škole do fakulteta), u ovom će radu biti riječ o društveno korisnom učenju u sklopu visokoškolskog obrazovanja. Među laicima se ovaj pojam često izjednačava s volontiranjem i/ili praksom no, iako sadrži neke elemente i jednog i drugog – važno je naglasiti da postoje i neke bitne razlike. Društveno korisno učenje razlikuje se od volontiranja jer osigurava kritičko mišljenje i produbljuje akademsko znanje studenata, ali i od prakse jer se, osim primjene stečenih znanja i vještina, usmjerava i na usvajanje novih znanja i vještina, a sve to na *podjednaku korist studenata i društvene zajednice*. Osim toga, ne smije se zanemariti doprinos društveno korisnog učenja u promociji socijalne pravde te osnaživanju studenata za osobni razvoj i socijalnu uključenost kao i razvoj civilne odgovornosti (Meyers, 2009), što je pak povezano s civilnom misijom sveučilišta.

Iako se u svijetu na sveučilištima koja teže integraciji akademskih djelatnosti i društvene zajednice u posljednjih tridesetak godina sustavno razvija i promovira model društveno korisnog učenja (Ćulum i Ledić, 2010), u Republici Hrvatskoj je primjena tog modela još u povojima. O tome svjedoče i rezultati nacionalnog istraživanja koji govore o postojanju samo 13 kolegija s uključenom komponentom društveno korisnog učenja u ak. god. 2013/2014., ukupno 24 nastavnika uključena u njihovo izvođenje te 466 studenata upisana u te kolegije (Europe Engage – Croatia National Report, 2016). Moguće je da opaženi nedostatak ponude kolegija s društveno korisnom komponentom nije nužno rezultat nedostatka motivacije djelatnika sveučilišta za provođenje takvog kolegija već reakcija na nedostatak interesa studenata za sudjelovanje u takvom kolegiju. Stoga je svrha ovog istraživanja bila provjeriti postoji li među studentima inicijalni interes za društveno korisno učenje te ispitati neke odrednice tog interesa. Specifičnije, provjeravalo se bi li studenti i u kojoj mjeri bili spremni upisati neki izborni kolegij s komponentom društveno korisnog učenja, koji su razlozi zbog kojih bi razmotrili upis takvog kolegija te o kojim bi ključnim faktorima ovisila njihova konačna odluka. Dodatno se ispitivalo hoće li interes za društveno korisno učenje ovisiti o spolu sudionika, znanstvenom području, godini studija, prosjeku ocjena, prethodnom iskustvu studenata i razini njihove civilne odgovornosti, te hoće li očekivana uspješnost u kolegiju s komponentnom društveno korisnog biti povezana sa samoprocjenama studentske samoefikasnosti.

2. Metoda

2.1. Sudionici

U istraživanju su sudjelovale 202 studentice (prosječne dobi $M = 22.58$; $SD = 3.19$) i 50 studenata (prosječne dobi $M = 23.32$; $SD = 4.41$) Sveučilišta u Zagrebu. Većina sudionika u trenutku rješavanja upitnika bila je upisana na preddiplomski studij (57.7%), a ostali su – uz izuzetak 2 studenta specijalističkog i 2 studenta doktorskog studija - upisani na diplomski studij. Zastupljenost pojedinih područja znanosti prikazana je na Slici 1.

Slika 1. Grafički prikaz postotka studenata i studentica Sveučilišta u Zagrebu ($N = 252$) čiji studij pripada pojedinom području znanosti

2.2. Instrumenti

U istraživanju je korištena on-line verzija upitnika interesa studenata za društveno korisno učenje, konstruiranog za potrebe ovog istraživanja – a koji se sastojao od nekoliko dijelova. Svrha *uvodnog dijela* bila je prikupljanje općih informacija o sudionicima (dob, spol, mjesto studiranja, fakultet, studijska grupa i smjer, razina studija, prosječna ocjena, veličina mjesta u kojoj su odrasli te materijalne prilike obitelji tokom većine njihovog života), nakon čega je uslijedio niz pitanja vezan uz *društveno korisno učenje* (jesu li čuli za DKU i od koga, jesu li imali osobnog iskustva s DKU-em te koje je prirode bilo i koliko ga korisnim smatraju, koliko bi ih zanimao upis kolegija s DKU-em te koji su razlozi za to i koliko misle da bi bili uspješni u takvom kolegiju, a dodatno i jesu li nekad volontirali te da opišu i procijene to iskustvo).

Nakon toga uslijedio je *Upitnik civilne odgovornosti* (Furco, Muller i Ammon, 1998), koji se sastojao od 24 čestice i gdje je zadatak sudionika bio izraziti razinu svog (ne)slaganja s pojedinom izjavom na skali od 1 (izrazito se ne slažem) do 6 (izrazito se slažem). Faktorska struktura upitnika provjerena je eksploratornom faktorskom analizom metodom zajedničkih faktora uz kosokutnu rotaciju. Ekstrahirana su četiri faktora s karakterističnim korijenom većim od jedan koji objašnjavaju zajedno 60.92% varijance. Pritom prvi faktor objašnjava 43.88% varijance, drugi faktor 7.17%, treći faktor 5.24% i četvrti faktor 4.63% varijance. Budući da prvi faktor objašnjava znatno veći dio varijance od preostalih faktora, da scree plot ukazuje na značajan jedan faktor, a i raspodjela čestica na četiri faktora je neinterpretabilna - za potrebe ovog istraživanja odabrana i u daljnjim analizama korištena je jednofaktorska struktura Upitnika civilne odgovornosti. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije za ovo istraživanje iznosila je $\alpha = .94$, odnosno bila je vrlo visoka i zadovoljavajuća.

Naposljetku su sudionici ispunili *Skalu opće samoefikasnosti* (Schwarzer i Jerusalem, 1995) koja se sastojala od 10 čestica i na kojoj su svoje slaganje sa svakom od ponuđenih tvrdnji sudionici izražavali na skali od 1 (uopće nije točno) do 4 (potpuno točno). Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije u ovom istraživanju iznosila je $\alpha = .89$, odnosno bila je visoka i zadovoljavajuća.

2.3. Postupak

Podaci su prikupljeni tijekom perioda od tri tjedna tijekom rujna 2016. Kako bi u istraživanje uključili što veći broj sudionika, regrutacija je učinjena metodom snježne grude na nekoliko

razina. Prvo, svim prodekanima za nastavu i/ili studente na pojedinim visokoškolskim ustanovama u sklopu Sveučilišta u Zagrebu poslan je ljubazan mail u kojem ih se moli da podrže ovo istraživanje i proslijede mail s pozivnim pismom za sudjelovanje u istraživanju svim studentima svoje visokoškolske ustanove. U slučaju da pojedina ustanova nije imala prodekana na odgovarajućoj funkciji, mail je bio poslan na adresu dekana. Ukupno 6 prodekana visokoškolskih ustanova Sveučilišta u Zagrebu odgovorilo je na mail i javilo da će proslijediti informaciju svojim studentima. Istovremeno, mail s pozivnim pismom i molbom za regrutacijom sudionika upućen je na niz mailova djelatnika različitih visokoškolskih ustanova Sveučilišta u Zagrebu, a poziv na sudjelovanje s poveznicom na on-line verziju upitnika stavljen je i na facebook stranicu. U pozivnom pismu ukratko je objašnjen pojam društveno korisnog učenja kao i sama svrha istraživanja te su studenti zamoljeni da se uključe u istraživanje. Ukoliko su se odlučili za sudjelovanje, studenti su pritiskom na poveznicu dali svoj dobrovoljni pristanak za sudjelovanje u istraživanju te su direktno prebačeni na on-line verziju upitnika. Po završetku upitnika sudionici su informirani da se za bilo kakva pitanja i komentare vezane uz društveno korisno učenje mogu javiti voditeljima istraživanja – to je učinilo dvoje studenata, koji su imali potrebu dodatno pohvaliti DKU kao metodu i izraziti svoj interes za sudjelovanje u budućim takvim projektima.

3. Rezultati

3.1. Iskustvo s društveno korisnim učenjem, interes i razlozi upisa kolegija s komponentom društveno korisnog učenja

Procjenom parametra za proporcije ispitana je prava proporcija studenata Sveučilišta u Zagrebu zainteresiranih za društveno korisno učenje i dobiveno je da se prava proporcija studenata koji bi razmotrili upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja uz rizik od 1% kreće u rasponu od 0.85 do 0.95 ($p = 0.90$; $q = 0.10$; $SDp = 0.0189$). Deskriptivnom analizom provjereno je prethodno iskustvo s društveno korisnim učenjem i interes studenata Sveučilišta u Zagrebu za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja. Dobiveno je da 205 (81.3%) studenata nije ranije čulo za društveno korisno učenje kao nastavnu metodu, a samo 47 (18.7%) ih je čulo za ovu nastavnu metodu. Studenti koji su čuli za društveno korisno učenje kao najčešći izvor informacija navodili su medije (TV, radio, novine, Internet) ($N = 22$, 52.4%), zatim nastavno osoblje na studiju ($N = 14$, 33.3%) i u najmanjoj mjeri su čuli o ovoj metodi od prijatelja/ica ($N = 5$, 11.9%). Nadalje, osobno iskustvo s društveno korisnim učenjem imalo je 14 (5.6%), a preostalih 238 studenata (94.4%) studenata nije imalo osobnog iskustva s društveno korisnim učenjem. U Tablici 1 prikazane su vrste osobnog iskustva s društveno korisnim učenjem.

Tablica 1. Broj studenata (i postotak) s obzirom na vrstu iskustva s društveno korisnim učenjem

	<i>N</i> (%)
<i>Vrste iskustava s društveno korisnim učenjem</i>	
Pohađao/la sam kolegij s komponentom društveno korisnog učenja	11 (78.6%)
Organizacija u kojoj radim/volontiram bila je uključena u projekt društveno korisnog učenja	3 (21.4%)
Sudjelovao/la sam u planiranju i provedbi projekta društveno korisnog učenja	4 (28.6%)
Bio/la sam jedan od korisnika projekta društveno korisnog učenja	2 (14.3%)

Kao što se može vidjeti u Tablici 1, najveći broj studenata čuo je za društveno korisno učenje u okviru studija. Što se tiče procjena zadovoljstva iskustvom s društveno korisnim

učenjem, dobiveno je da je ono u prosjeku iznosilo 4.07 ($SD = 0.73$), a prosječna procjena korisnosti tog iskustva iznosila je 4.57 ($SD = 0.51$). Dakle, studenti su u velikoj mjeri zadovoljni svojim iskustvom s društveno korisnim učenjem i procjenjuju ga korisnim.

Dodatno je provjereno iskustvo volontiranja i dobiveno je da 113 (44.8%) studenata je do sada negdje volontiralo, a preostalih 139 (55.2%) studenata nije imalo iskustvo volontiranja. Od studenata koji su volontirali, njih 92 pomagalo je ljudima ili životinjama, a ostali volonteri bili su uključeni u neke administrativne ili tehničke poslove. Prosječno zadovoljstvo volontiranjem na skali od pet stupnjeva (od 1 – podosta nezadovoljan/na do 5 – izrazito zadovoljan/na) iznosilo je 4.21 ($SD = 0.77$).

Interes za upis kolegija provjerili smo pomoću dvije čestice. Prvo, pitali smo studente „Biste li bili spremni razmotriti mogućnost upisa nekog izbornog kolegija s komponentom društveno korisnog učenja?“ i ponudili smo odgovore „Da“ i „Ne“. Pritom je odgovor „Da“ odabralo 228 (90.5%) studenata, a odgovor „Ne“ 24 (9.5%) studenta. Drugo, koristili smo skalu od četiri stupnja (1 – malo, 2 – umjereno, 3 – podosta, 4 – izrazito) i pokazalo se da 6 studenata ima mali interes za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja, 72 umjeren, 105 je izjavilo da ima podosta velik interes i 45 izrazito veliki interes. Prosječna vrijednost odgovora na ovu česticu iznosila je $M = 2.83$ ($SD = 0.77$). U Tablici 2 navedeni su razlozi zbog kojih bi studenti, koji su zainteresirani za upis izbornog kolegija s komponentom društveno korisnog učenja (odabrali su odgovor „Da“ na pitanje o interesu), razmotrili taj upis.

Tablica 2. Broj studenata (i postotak) s obzirom na razloge mogućeg upisa izbornog kolegija s komponentom društveno korisnog učenja ($N = 228$)

	<i>N</i> (%)
Prilika za usvajanje specifičnih znanja i vještina	195 (85.5%)
Prilika za razvoj vještina timskog rada, komunikacije, kreativnosti i rješavanja problema	179 (78.5%)
Prilika za povezivanjem teorije i prakse	167 (73.2%)
Prilika za primjenu, bolje razumijevanje i produbljivanje znanja stečenog na studiju	159 (69.7%)
Prilika za povećanjem osjećaja samopouzdanja i samokompetentnosti	124 (54.4%)
Prilika za pružanje pomoći onima kojima je to potrebno	120 (52.6%)
Prilika za ostvarivanje potencijalno korisnih kontakata	120 (52.6%)
Prilika za povećanje društvenog angažmana	113 (49.7%)
Prilika za bolje razumijevanje društvenih prilika	103 (45.2%)
Prilika za preispitivanje vlastitih profesionalnih interesa	102 (44.7%)

U Tablici 2 uočava se da najveći broj studenata percipira izborni kolegij s komponentom društveno korisnog učenja kao način razvoja različitih vještina, od specifičnih znanja i vještina do timskog rada i rješavanja problema. U najmanjem broju studenti smatraju da će kroz izborni kolegij s komponentom društveno korisnog učenja preispitati vlastite profesionalne interese.

Čimbenici o kojima bi ovisila konačna odluka o upisu izbornog kolegija s komponentom društveno korisnog učenja za studente koji su zainteresirani za upis kolegija prikazani su u Tablici 3. Odluka o upisu kolegija s komponentom društveno korisnog učenja preispitati ovisi

najviše o praktičnim razlozima (nastavne obaveze, korisnost za karijeru), ali i o interesu za temu. U najmanjoj mjeri ta odluka ovisi o ECTS bodovima kolegija i odluci kolega.

Tablica 3. Broj studenata (i postotak) s obzirom na razloge mogućeg upisa izbornog kolegija s komponentom društveno korisnog učenja ($N = 228$)

	<i>N (%)</i>
O ostalim nastavnim obavezama	175 (76.8%)
O interesu za temu kolegija	169 (74.1%)
O korisnosti kolegija za moju buduću karijeru	166 (72.8%)
O ostalim izvannastavnim aktivnostima	93 (40.8%)
O izvođaču kolegija	86 (37.7%)
O (ne)zahtjevnosti kolegija	59 (25.9%)
O broju ECTS bodova	56 (24.6%)
O drugim studentima koji planiraju upisati kolegij	28 (12.3%)

3.2. Razlike u interesu za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja s obzirom na sociodemografske varijable i iskustvo s društveno korisnim učenjem i volontiranjem

Za potrebe analiza koje će biti prikazane u nastavku koristili smo česticu interesa za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja koja je izmjerena na ljestvici od četiri stupnja. Spolne razlike u interesu za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja provjerene su t-testom za velike nezavisne uzorke. U prosjeku je interes studentica na skali od četiri stupnja 2.85 ($SD = 0.75$), a studenata 2.74 ($SD = 0.88$). Dobiveno je da nema spolnih razlika u interesu za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja ($t(49.87) = 0.68, p = .50$).

Razlike u interesu za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja s obzirom na poznatost ove nastavne metode, iskustvo s tom metodom i s volontiranjem provjerene su t-testom za velike nezavisne uzorke (Tablica 4). Može se primijetiti da studenti kojima je poznata ova nastavna metoda imaju veći interes za upis kolegija koji sadrži komponentne ove metode (veličina učinka: Cohenov $d = 0.37$). Osim toga, studenti s iskustvom volontiranja metoda imaju veći interes za upis kolegija koji sadrži komponentne ove metode (veličina učinka: Cohenov $d = 0.27$). Nisu dobivene razlike između studenata koji imaju iskustvo s društveno korisnim učenjem.

Tablica 4. Provjera razlika u interesu za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja (DKU) pomoću t-testa i to između studenata kojima je društveno korisno učenje poznato ili nije, koji imaju osobno iskustvo s tim učenjem ili nemaju i koji imaju iskustvo volontiranja ili nemaju.

	<i>N</i>	<i>M (SD)</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
<i>Poznatost</i>					
Ne	184	2.77 (0.75)	-2.32	226	.02
Da	44	3.07 (0.82)			
<i>Iskustvo s DKU</i>					
Ne	216	2.82 (0.76)	-0.79	11.69	.43
Da	12	3.00 (0.95)			
<i>Iskustvo volontiranja</i>					
Ne	120	2.73 (0.79)	-1.99	226	.05
Da	108	2.94 (0.74)			

Razlike u interesu za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja s obzirom na znanstveno područje studija i godinu studija provjerene su jednosmjernom analizom varijance i rezultati su prikazani u Tablici 5. Na temelju dobivenih rezultata možemo zaključiti da nema razlika u interesu za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja s obzirom na godinu studiju i znanstveno područje studija. Točnije, studenti svih godina studija i znanstvenih područja studija imaju podjednak interes za kolegij s komponentom društveno korisnog učenja.

Tablica 5. Deskriptivna statistika za interes za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja s obzirom na godinu studija i znanstveno područje studija te rezultati jednostavne analize varijance za razlike između studenata u tom interesu prema godini studija i znanstvenom području studija.

	<i>N</i>	<i>M (SD)</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
<i>Godina studija</i>					
1	32	2.66 (0.70)	1.06	4/220	.38
2	57	2.86 (0.88)			
3	42	2.71 (.071)			
4	39	2.97 (0.67)			
5	55	2.87 (0.80)			
<i>Znanstveno područje studija</i>					
prirodne znanosti	5	2.80 (0.84)	0.99	6/221	.43
tehničke znanosti	15	2.80 (0.68)			
biomedicina i zdravstvo	56	2.75 (0.77)			
biotehničke znanosti	22	2.73 (0.77)			
društvene znanosti	95	2.93 (0.80)			
humanističke znanosti	30	2.87 (0.73)			
umjetničko područje	5	2.20 (0.45)			

3.3. Povezanost između interesa za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja, akademskog uspjeha i psiholoških čimbenika

U okviru ovog istraživanja ispitana je i povezanost između interesa za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja, prosjeka ocjena, opće i specifične samoefikasnosti te civilne odgovornosti. Specifična samoefikasnost procijenjena je jednom česticom na skali od pet stupnjeva (od 1 – nimalo do 5 – u potpunosti) na kojoj su studenti odredili u kojoj mjeri bi bili uspješni u kolegiju s komponentom društveno korisnog učenja. Opća samoefikasnost odnosila se na procjenu samoefikasnosti općenito u životu. Rezultati ove korelacijske analize prikazani su u Tablici 6., iz koje se može vidjeti da studenti s većom specifičnom samoefikasnosti i civilnom odgovornosti imaju veći interes za upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja. Također, studenti koji prosjek ocjena imaju veću specifičnu samoefikasnost i civilnu odgovornost. Nadalje, studenti koji imaju veću specifičnu samoefikasnost, imaju veću i opću samoefikasnost. Konačno, studenti s većom i specifičnom i općom samoefikasnosti imaju veću i civilnu odgovornost.

Tablica 6. Korelacijska matrica za provjeru povezanosti između interesa upis kolegija s komponentom društveno korisnog učenja, akademskog uspjeha, specifične i opće samoefikasnosti i civilne odgovornosti.

	N	M (SD)	2.	3.	4.	5.
1. Interes za upis kolegija	228	2.83 (0.77)	.11	.24**	-.03	.19**
2. Prosjek ocjena	226	3.93 (0.63)		.15*	.05	.15*
3. Specifična samoefikasnost	215	3.73 (0.45)	.		.18**	.33**
4. Opća samoefikasnost	252	30.62 (5.31)				.25**
5. Civilna odgovornost	252	91.65 (19.92)				--

* $p < .05$, ** $p < .01$

4. Rasprava

Svrha istraživanja bila je provjeriti postoji li među studentima Sveučilišta u Zagrebu inicijalni interes za društveno korisno učenje te ispitati neke odrednice tog interesa. Rezultati su pokazali da bi izrazito veliki postotak studenata na Sveučilištu u Zagrebu bio spreman razmotriti upis izbornog kolegija s komponentom društveno korisnog učenja te da bi za upis kolegija pokazali podosta velik interes – s tim da su oni koji su već prethodno čuli (putem medija, od nastavnog osoblja na fakultetu ili bliske osobe) za metodu društveno korisnog učenja u prosjeku više zainteresirani od onih koji su tek putem ovog istraživanja prvi puta čuli za društveno korisno učenje. Izrazito mali postotak sudionika imao je osobnog iskustva s društveno korisnim učenjem (bilo kao pružatelji usluge ili kao krajnji korisnici) i s tim su iskustvom u prosjeku podosta zadovoljni, međutim – budući se njihove procjene interesa ne razlikuju od procjena sudionika bez prethodnog iskustva društveno korisnog učenja - prethodno se iskustvo u ovom istraživanju nije pokazalo relevantnim čimbenikom njihovog interesa za društveno korisno učenje.

S druge strane, mnogo veći postotak sudionika imao je prethodno iskustvo volontiranja, za kojeg se pokazalo da je pozitivno povezano s (povećanim) interesom za društveno korisno učenje. S obzirom da provedeno istraživanje nije bilo eksperimentalnog tipa, ne može se govoriti o uzročno posljedičnoj vezi već samo o povezanosti; no čini se da su osobe koje su sklonije kroz volontiranje pokloniti svoje vrijeme i pažnju drugima isto tako i više zainteresirane za društveno korisno učenje. Ovi rezultati su u skladu s nalazima drugih istraživanja (Bender i Jordaan, 2007) gdje se pokazalo da su studenti s prethodnim znanjem i/ili iskustvom povezanim s društveno korisnim projektima u većoj mjeri zainteresirani za upisivanje kolegija s komponentom društveno korisnog učenja - posebno ako bi to doprinijelo razvoju njihove karijere, donijelo dodatne bodove na kolegiju te pospješilo osobni i socijalni razvoj. S obzirom da jedina razlika koja se nije pokazala značajna jest ona između skupine bez iskustva i sa iskustvom društveno korisnog učenja, pri čemu trend rezultata u ovom istraživanju govori u prilog gore navedenim nalazima - moguće je da se u ovom istraživanju ta razlika nije ispoljila zbog velikog nesrazmjera u broju sudionika po skupini.

Kada se pogledaju razlozi zbog kojih su studenti zainteresirani za društveno korisno učenje, čini se da ih DKU inicijalno više zanima zbog njih samih (rad na sebi i vlastitim kompetencijama) nego li zbog stanja u društvu. Ti su rezultati u skladu s načinom razmišljanja na temelju kojeg bi donijeli konačnu odluku o upisu kolegija s društveno korisnim učenjem – gdje u najvećem broju navode da bi njihova konačna odluka o upisu kolegija s društveno korisnom komponentom ovisila o ostalim nastavnim obavezama, interesu za temu kolegija te korisnosti kolegija za njihovu buduću karijeru. Činjenica da studenti

Sveučilišta u Zagrebu spontano u prvi plan stavljaju korisnost društveno korisnog učenja za osobni rast i razvoj je razumljiva ako se gleda s pozicije da studenti u RH u pravilu smatraju da studij nedovoljno doprinosi razvoju kompetencija potrebnih za buduću karijeru (Mrnjavac i Pivac, 2015). Također, u prethodnim istraživanjima (Rowe i Chapman, 1999) pokazalo se da studenti bez prethodnog iskustva u pravilu podcjenjuju korisnost društveno korisnog učenja, odnosno da studenti s iskustvom smatraju da društveno korisno učenje više doprinosi razumijevanju društvenih problema, obogaćenju iskustva učenja, povećanom društvenom aktivizmu te većem samopouzdanju. Ako se uzme u obzir činjenica da gotovo cijeli uzorak sudionika u ovom istraživanju nije imao prethodnih iskustva s društveno korisnim učenjem, moguće je da bi do povećane svjesnosti o višestrukim koristima društveno korisnog učenja (Celio, Durlak i Dymnicki, 2011) kod njih moglo doći tek nakon uključivanja u društveno korisno učenje.

Rezultati istraživanja sugeriraju da studenti Sveučilišta u Zagrebu iskazuju podjednak (i podosta velik!) interes za društveno korisno učenje, bez obzira na znanstveno područje kojem pripada njihov studij. Međutim, ovaj rezultat trebalo bi uzeti s određenim oprezom s obzirom na postojeći nesrazmjer u veličini grupa i relativno mali broj sudionika u pojedinim kategorijama. Dodatno se pokazalo da su studenti Sveučilišta u Zagrebu podjednako zainteresirani za društveno korisno učenje bez obzira na spol, godinu studija i dosadašnji prosjek ocjena, što je sukladno rezultatima prethodnih istraživanja (Shukla i Shukla, 2014), ali i da će studenti s većom razinom civilne odgovornosti u pravilu biti više zainteresirani za društveno korisno učenje. Ovdje treba uzeti u obzir da je – iako je riječ o statistički značajnoj povezanosti – postotak objašnjene zajedničke varijance zapravo prilično mali. Postojanje povezanosti civilne odgovornosti i interesa za DKU ne iznenađuje s obzirom da je društveni angažman nužna sastavnica društveno korisnog učenja, ali ne iznenađuje ni nalaz vezan uz veličinu učinka – budući se upravo razvoj civilne odgovornosti kod sudionika društveno korisnih projekata smatra jednim od važnih ishoda društveno korisnog učenja (Brandes i Randall, 2011).

Istraživanjem je dobiveno da je interes za upis kolegija s komponentnom društveno korisnog učenja pozitivno povezan sa specifičnom samoeфикасношću u području društveno korisnog učenja, ali ne i općom samoeфикасношću. Navedeni nalaz je u skladu s rezultatima istraživanja u području obrazovanja koji pokazuju da se motivacijska uvjerenja, uključujući samoeфикасност, formiraju specifično za pojedine predmete, a ne za sve predmete općenito (Bong, 2001; Putarek, Rovani i Vlahović-Štetić, 2016). Dakle, specifično i usko definirani konstrukti (npr. specifična samoeфикасност) bolje predviđaju isto tako specifično definirane konstrukte (npr. interes za upis kolegija s komponentnom društveno korisnog učenja pozitivno povezan sa specifičnom samoeфикасношću u području društveno korisnog učenja), u odnosu na konstrukte definirane na općenitoj razini (npr. opća samoeфикасност). Iz istog razloga možemo očekivati nisku korelaciju između specifične i opće samoeфикасношću, što smo i dobili u ovom istraživanju.

Kao što vrijedi za sva istraživanja, i u ovom postoje mogućnosti za poboljšanje. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku u relativno kratkom periodu i u vrijeme jesenskih ispitnih rokova kada velik broj studenata nije uključen u zbivanja na fakultetu. Veći vremenski raspon prikupljanja podataka u periodu kada studenti pohađaju nastavu i prate obavijesti, svakako bi rezultirao većim odazivom sudionika, a time i jasnijom slikom stanja na Sveučilištu. Nadalje, iako se iz podatka o zastupljenosti svih znanstvenih područja stječe dojam zastupljenosti svih fakulteta/studija – kada se uspoređi broj studija po području znanosti s brojem studenata iz pojedinog uzorka koji su sudjelovali u istraživanju opaža se da neki studiji/fakulteti uopće nisu zastupljeni u uzorku, te se postavlja pitanje je li do studenata pojedinih studija uopće došla obavijest o istraživanju. Iz pozicije osiguravanja ekološke valjanosti, svakako bilo bolje da dotično istraživanje moglo provesti na stratificiranom

uzorku, međutim – upravo zato što je usprkos nepovoljnim uvjetima za prikupljanje podataka došlo do relativno velikog odaziva sudionika, rezultate ovog istraživanja svakako treba uzeti u obzir kao relevantne za buduću akademsku praksu.

5. Zaključak

Rezultati generalno upućuju da su studenti Sveučilišta u Zagrebu - neovisno o spolu, godini i znanstvenom području studija - zainteresirani za društveno korisno učenje i sugeriraju da bi se trebala povećati ponuda kolegija s uključenom komponentom društveno korisnog učenja. S obzirom na činjenicu da studenti prepoznaju ovakvu metodu važnom i potrebnom za razvijanje vlastitih kompetencija za buduće tržište rada, ali da većina njih izjavljuje da bi konačna odluka o upisu kolegija s uključenom komponentom DKU ovisila o ostalim nastavnim obavezama – predlaže se da se na svakom studiju barem jedan obavezan kolegij preoblikuje na način da uključi komponentu društveno korisnog učenja. Budući postoji mogućnost da pojedinačni studiji nemaju kapaciteta za uvođenje DKU u obavezne kolegije, preporuča se uključivanje društveno korisnog učenja u ponudu karijernih centara pri svakom fakultetu i/ili sveučilištu – što bi dodatno obogatilo studentsko iskustvo kroz ostvarenje interdisciplinarnе suradnje. Budući se pokazuje veći interes za društveno korisno učenje kod studenata koji su informiraniji o DKU metodi ili imaju prethodno iskustvo volontiranja, za buduću čim veću uključenost studenata u društveno korisne projekte predlaže se pojačano informiranje studenata o samoj metodi i njezinim prednostima u sklopu svakog studija/fakulteta/sveučilišta. Usmjeravanje na ovakvu metodu rada sa studentima nije i ne bi smjelo biti od interesa samo studentima, već i sveučilištu, državi i društvu jer - osim stvaranja kompetentnijih stručnjaka – dodatno doprinosi razvoju društveno osvještenijih i aktivnijih pojedinaca, a što je u samoj osnovi demokracije po kojoj funkcionira Republika Hrvatska.

6. Literatura

1. American Psychological Association (APA) (1997). *Learner-centered psychological principles: A Framework for School Reform & Redesign*, <http://www.apa.org/ed/governance/bea/learner-centered.pdf> (6.10.2016.)
2. Bender, G., Jordaan, R. (2007). Student perceptions and attitudes about Community Service-Learning in the teacher training curriculum. *South African Journal of Education*, 27, 631-654.
3. Bong, M. (2001). Between- and within-domain relations of academic motivation among middle and high school students: Self-efficacy, task value, and achievement goals. *Journal of Educational Psychology*, 93(1), 23–34.
4. Brandes, K., Randall, K. (2011). Service Learning and Civic Responsibility: Assessing Aggregate and Individual Level Change. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 23 (1), 20-29.
5. Celio, C. I., Durlak, J., Dymnicki, A. (2011). A meta-analysis of the impact of service-learning on students. *Journal of experimental education*, 34 (2), 164-181.

6. Ćulum, B., Ledić, J. (2010). Učenje zalaganjem u zajednici – integracija visokoškolske nastave i zajednice u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana. *Revija za socijalnu politiku*, 17 (1), 71-88.
7. Europe Engage – Croatia National Report (2016). Preuzeto 06.listopada 2016, s internetske stranice: <https://europeengagedotorg.files.wordpress.com/2016/04/cro-vf.pdf>
8. Furco, A., Muller, P., Ammon, M. S. (1998). *The Civic Responsibility survey*. Service-Learning Research & Development Center, University of California, Berkeley.
9. Meyers, S. A. (2009). Service Learning as an Opportunity for Personal and Social Transformation. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 21 (3), 373-381.
10. Mrnjavac, Ž., Pivac, S. (2015). *Rezultati ankete o zadovoljstvu studenata studijskim programima i spremnosti za tržište rada*. Preuzeto 04. listopada 2016, s internetske stranice: https://www.studij.hr/public/upload/Rezultati_ankete_o_zadovoljstvu_studenata_studijskim_programima_i_spremnosti_za_tr%25BEi%25A1te_rada.pdf
11. Putarek, V., Rovanić, D., Vlahović-Štetić, V. (2016). Odnos uključenosti u učenje fizike s ciljevima postignuća, subjektivnom vrijednosti i zavisnim samopoštovanjem. *Društvena istraživanja*, 25, 107-129.
12. Rowe, M. M., Chapman, J. G. (1999) Faculty and Student Participation and Perceptions of Service-Learning Outcomes. *Journal of Prevention & Intervention in the Community*, 18, (1-2), 83-96.
13. Schwarzer, R., Jerusalem, M. (1995). Generalized Self-Efficacy scale. In Weinman, J., Wright, S. & Johnston, M (Eds), *Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs* (pp. 35-37). Windsor, England: NFER-NELSON.
14. Shukla, P. K., Shukla, M. P. (2014). An Analysis Of Gender And Major Differences Upon Undergraduate Student Attitudes About Community Service Learning. *Contemporary Issues In Education Research*, 7 (1), 39-44.
15. Tot, D. (2010). Učeničke kompetencije i suvremena nastava. *Odgojne znanosti*, 12 (1), 65-78.